

Politik Bilim

ARGE Yardımlarında Oranları Kimler Belirliyor?

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Geçen hafta ARGE ve inovasyonda devlet yardımlarını düzenleyen mevzuatımızla AB müktesebâtı arasında gerekli uyumun sağlanmasından söz ederken, dikkatler, doğal olarak, **TÜBİTAK** eliyle verilen **hibe** biçimindeki yardımlar üzerinde odaklandığı için, ben de konunun yalnızca o yönüne değinmiştim. Oysa uyum meselesi bu tür yardımlar veren **başka kurumları** da ilgilendiriyor.

AB'nin devlet yardımlarıyla ilgili düzenlemelerinde öngörülen destek oranlarındaki sınırlamalar sâdece **hibe** biçiminde verilen yardımlarla da kısıtlı değil. Kamu kaynaklarına dayalı olarak ama geri ödenmek koşuluyla verilen yardımlarda da, sübvansiyon söz konusuysa, örneğin geri ödemede faiz tahakkuk ettirilmiyorsa, burada da benzer sınırlamalar geçerli olacak. Uygulamadaki genel ilke, aynı proje için kamu kaynaklarından farklı kurumlar eliyle sağlanan yardımların, toplamda, izin verilen destek oranlarını aşmamasıdır.

Devletin ARGE ve inovasyon yardımlarını AB mevzuatıyla uyumlaştırmada destekleme oranlarına sınır konulurken Türkiye'nin şartlarını gözetken çözümlerin aranması aklın gereğidir. Unutmayalım, pazar ekonomilerinde, eğer sistem gerektiriyorsa, devlet pazara müdâhale edebilmektedir. Devletin ARGE ve inovasyon yardımları da pazara bir müdâhaledir. Bu müdâhalenin kapitalist sistem açısından, 'pazar tökezlemesi' ya da daha farklı terimlerle açıklanan meşrû zeminleri vardır.

Çok yazdım ama, bir kez daha yineleyeyim: Firmaların, ARGE ve inovasyon sürecinde ortaya çıkabilecek belirsizliklerin yaratacağı kayıpları göze alamamaları; ya da ARGE faaliyetlerinin getirisini, bu faaliyetlerin doğası gereği, bütünüyle kendilerine mal edememeleri; ya da uzun vâdeli bir görüş oluşturma konusundaki yetersizlikleri, toplumsal açıdan gerekli olan optimal düzeyin altında ARGE yatırımı yapmalarına neden olur. Firmaların, uzun vâdeli araştırmalara ya da doğrudan ticarî uygulaması olmayan, ama gelecekteki inovasyon yeteneği açısından yaşamsal önemde olan araştırma alanlarına, kaynak yetersizlikleri dolayısıyla, isteseler bile yeterince yatırım yapamamaları da aynı sonucu doğurur. Pazardaki bu tökezleme, ekonomik büyüme ve mevcut ekonomi sisteminin sürdürülebilirliği açısından önlenmesi gereken bir durumdur. Hükûmetlerin bu yöndeki müdâhaleleri ve bu çerçevede, ARGE faaliyetleri ile ilgili olarak firmalara kamu fonlarından sağlanan yardımlar hep bu pazar tökezlemesine dayandırılmış ve meşrû bir durum olarak değerlendirilmiştir. Bu anlayış, **Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması'nın** ekindeki **Sübvansiyonlar ve Telâfi Edici Önlemler Anlaşması** ile uluslararası hukuk açısından da meşrû bir zemine oturtulmuştur. Bu anlaşmaya göre, *"firmalarca yürütülen ya da yüksek öğretim ya da araştırma kuruluşlarının firmalarla yaptıkları sözleşmeler bazında yürüttükleri sınaî araştırmalar ve rekabet öncesi geliştirme faaliyeti için yapılan [devlet] yardımları"* nun haksız rekabete yol açan bir durum olarak görülemeyeceği ve dava konusu yapılamayacağı hükme bağlanmıştır.

TBMM tarafından da 26.01.1995 tarih ve 4067 sayılı yasayla onaylanmış olan bu anlaşmaya göre, **sınaî araştırmalarda devlet yardımları için sınır, yapılan ARGE harcamalarının %75'i; rekabet öncesi geliştirme faaliyetlerindeyse %50'si mertebesindedir.** O dönemde yardım oranlarının be denli yüksek tutulmasında sakınca görülmemiş; sistemin buna ihtiyacı olduğu düşünülmüştür. Ama daha sonra uygulamada, AB'de olduğu gibi, gelişmiş ülkeler kendi durumlarını değerlendirerek bu oranları daha düşük tutmuşlar ya da belli şartlara bağlamışlardır.

Kapitalizmin ilân edilmemiş kurallarındandır; devlet müdâhalesinin dozu her zaman önde koşanlarca belirlenir ve arkadan gelenlere de “*haksız rekabete yol açmamaları gerektiği*” hatırlatılarak aynı doz dayatılır. Arkadan gelenlerse, tabîi öndekilere yetişmek gibi bir **ulusal hedefleri** varsa, bu tür dayatmalara pek pabuç bırakmazlar... Bilmem anlatabiliyor muyum?

CBT. 03 Ekim 2008